

IBUN

PRAKTISK VECKOTIDNING FÖR KVINNAN OCH HEMMET

Stockholm. Gernandts Boktr.-Aktieb.

N:r 5 (215)

Fredagen den 29 januari 1892.

5:te årg.

Prenumerationspris pr år: Idun med Modeltidning och kolorerade planscher kr. 8:— Idun m. Modet. utan kol. pl. 6: 50 Idun ensam 4:—	Byrå: Klara v. Kyrkogata 7, 2 tr. (Aftonbladets nya hus.) Prenumer. sker i landsorten å post- anstalt, i Stockholm hos redaktion.	Redaktör och utgivare: FRITHIOF HELLBERG. Träffas å byrån kl. 12—1. Allm. Telef. 61 47.	Utgifningstid: hvarje helgfri fredag. Lösnummerspris 15 öre. (vid kompletteringar).	Annonspris: 35 öre pr nonpareillerad. För »Platssökande» o. »Lediga platser» 25 öre för hvarje påbörjad tiotal stafv. Utländska annons. 70 öre pr nonp.-rad.

Emanuella Carlbeck.

Det finns naturer — och många äro tyvärr de — hvilka taga dagen, som han kommer, och tiden, som hon går, utan att bekymra sig om något annat, än hvad som rör dem närmast: deras eget välbefinnande, den jordiska lyckan.

Det finns åter andra — kanske alltför få — hvilka söka sitt mål så att säga utom sig själfva, söka det med innerlig längtan, tro sig kallade till något, utan att på länge veta hvad, men som dock aldrig uppgifva hoppet om en högre ledning mot det dunkelt drömda målet. Om dem gälla i fullaste mening de tröste-fulla orden: »den som söker, han finner.»

Emanuella Carlbeck var i sin ungdom en af dessa sökande andar. Hon är också en af dem, som i rikaste mått funnit, hvad hon sökt: en lifsverksamhet, som, på samma gång den fyllt hennes hjärta med ödmjuk glädje, varit till oberäknelig välsignelse för de dittills här i landet mest vanlottade och försummade af alla mänskliga varelser: idioterna.

ett kärleksrikt och bildadt hem.

Hon föddes den 24 aug. 1829 i Norunga församling af Elfsborgs län, där hennes far, fil. doktor Johan Carlbeck, då var kyrkoherde. Modern, Gustafva Sück, var af tysk börd.

Redan i sin barndom berördes Emanuella smärtsamt af att se, hur några äldre idioter, som från andra socknar stundom brukade vandra igenom hennes hemtrakt, blefvo föremål för gyckel eller misshandel af tanklöst och hårdhärtadt folk. Med en stackars »fänekunde» man på den tiden tillåta sig hvad som helst. Han var både rätts- och skyddslös. Antingen hade han ett uselt hem eller intet hem alls, var liksom prigrifven åt olycka och behandlades i många fall vida sämre än djuren. Af dem hade man dock nytta och sörjde således för dem efter förmåga. Men fänen! Så mörk fanns ingen skrubb, så usla inga trasor, så hårda inga ord och slag, att ej allt detta var »just lagom» åt honom.

Så vidt möjligt var, sökte man i Emanuella

Hennes barndom var ett stort sträfvande nära Mariestad och rymmer till omkring 70

Blif icke trött, bevinga dina fjät,
Och mången framgång kan du än förmoda.

Det bästa när ej mänskan, men det goda
Är också godt: gå hän och lef för det!

ESAIAS JEGNÉR.

menad gifva fagna de arma idioter, som drogo där förbi. Men — de voro många; de voro utsocknes; flere af dem voro redan gamla och närmade sig sin enda fristad: grafven. Hvad var att göra åt dem?

Och de unga idioterna? Och barnen?

Människan är i allmänhet hård till sin natur. Hon vill ej gärna offra något, där intet synes vara att vinna, åtminstone ville eller tänkte icke vårt folk *den* tiden på att offra något för de arma idioterna, och så förblef dessas tillstånd oförändradt.

Men Emanuella Carlbeck, barnet med det vakna sinnet och det varma hjärtat, kunde icke glömma, hvad hon sett, utan hördes ofta vid anblicken af någon ny usling utropa: »Att ingen människa tar denne om hand!» eller: »Om jag hade ett eget hem, skulle jag ta honom!» hvilket längre fram föranledde en hennes väninna att säga till hennes systrar: »Tänk, ni flickor, hvad Emanuella skulle få för en märkvärdig samling, om hon en gång finge ett eget hem!»

Så kommo Emanuellas skolår.

Under hennes bortavaro från hemmet inackorderades i detta en 21-årig idiotisk flicka från Stockholm, hvilkens i allo svåra natur och våldsamma vredesutbrott störde hela husets frid.

Men vid Emanuellas återkomst ändrade sig allt detta på ett märkbart sätt. Flickan slöt sig till henne, lärde genom henne att så småningom öfvervinna sin häftighet och fick till och med lust för arbete, hvarigenom hon blef jämförelsevis lättskött — så länge allt gick sin jämna gång. Men en sommar, då Emanuella var vid västkusten, blef flickan åter mycket orolig och omedgörlig, och då Emanuella vid hemkomsten bedröfvad förhöll henne detta, svarade hon med en viss ånger: »Ja, det är så ledsamt, så! Men om jag kommit till Emanuella, då jag var liten, hade jag aldrig blifvit sådan...»

Tänkvärda ord, hvilka likt ett utkastadt äde skulle gro i stillhet för att en dag spira upp och mogna till gyllene skörd!

Nu följde för Emanuella en tid af oro och tvekan, en sökandets tid, hvilken vi redan flyktigt påpekat.

Var det verkligen Herrans mening, att hon skulle fortgå på den inslagna vägen? Var hennes vilja ren nog, hennes både fysiska och andliga kraft tillräcklig? Sökte hon i detta maktpåliggande värf endast andras gagn och icke en skynt af hvad hon visste sig icke vilja eftersträfvat: egen berömmelse?

Endast den, som själf »brottats med Herran» i långa, ensliga nattväkter, kan förstå hennes själstillstånd under denna allvarliga själspröfning.

Åren 1858—1864 verkade emellertid Emanuella hos nära släktingar dels som lärarinna, dels som husförestånderska och dess emellan som sjukvårdarinna. Under denna tid hade flere framtidsförslag gjorts henne, såsom att tillsammans med en äldre vän bilda ett hem för vanvårdade barn, eller att söka inträde som aktiv medlem hos Föreningen för frivillig vård af sjuka och sårade i fält m. m.

Men hon kunde icke besluta sig för något af dessa förslag, ty hon var alltför ringa

hon dock, stort med afseende på gagnet, om än aldrig så ringa till namnet.

Då vädjades till hennes hjärta från en nära släkting, hvars nioårige son var en idiot, som natt och dag försatte sin omgifning i oro. Utan betänkande skyndade Emanuella dit och öfvertog vården om den olycklige lille. Och nu visade sig än klarare än förra gången hennes snart sagdt underbara makt öfver dessa abnorma väsen, som benämnas idioter. Hvad ingen annan förmådde, det förmådde hennes fasta och dock milda vilja. Hon kunde bringa gossen till lugn, till sömn, till lydnad — och nu först vågade hon tro, att hon dock funnit sin rätta kallelse. Hennes barndoms svärmiska tanke på de sinnesslöas uppfostran och vård mognade allt mera, helst sedan en högt värderad vän till henne, pastor Glassell, för hvilken hon framlagt sin framtidsplan, allvarligt tillrådde dess fullföljande.

Emanuella vistades vid detta tillfälle med sin lille skyddsling vid västkusten.

Hennes beslut att mottaga till vård några olyckliga små blef nu bekant, och inom en månad hade redan tre sådana anmälts. Med dessa och sin lilla släkting slog hon sig nu ned å Nya varfvet vid Göteborg, och där grundades den 1 sept. 1866 *det första idiothemmet i Sverige*.

Att steg för steg följa dess tillväxt och utveckling under mer än 25 år tillåter oss ej utrymnet. Allt nog att det fortgick stilla och obemärkt under första tiden samt flyttades, allt som elevantalet ökades, från en mindre lokal till en större, alltid med fästadt afseende vid en stilla ort och en egen trädgård, där barnen kunde sysselsättas med lämpligt arbete samt fritt och friskt röra sig och leka.

Nu började allmänheten få öppna ögon. Det fanns då verkligen så många idioter i landet, att någonting måste göras för dem utöfver hvad fröken Carlbeck redan påbörjat! De ständigt ökade ansökningarna till hennes lilla hem bevisade detta, och så bildades i Stockholm redan 1868 *Föreningen för sinnesslöa barns vård*, hvilken förening under ständig tillväxt, äfven den, fortgått och fortgår alltfjämt.

Fröken Carlbeck anmodades 1869 att öfvertaga föreståndarinnskapet vid denna förenings blifvande uppfostringsanstalt i Stockholm, men föredrog af många skäl att arbeta på egen hand »under Guds omedelbara styrelse», detta så mycket mera, som hon ej ville lämna sitt eget lilla hem och dessutom ansåg, att båda anstalterna — hennes egen treåriga och den nya — sågo ut att bli allt för stora för att kunna sammanslås till en. Och det var så långt ifrån, att hon ansåg en enda anstalt tillräcklig för hela riket, att hon fast mer var öfvertygad om, att i framtiden en sådan inom hvarje län skulle behövas.

Man skakade tviflande på hufvudet. Och dock har hennes förutseende besannats. Det ena idiothemmet har måst upprättas efter det andra, och så har idiotsaken nu mera blifvit en humanitetsfråga, som icke kan falla.

Och fröken Carlbecks hem?

Från en obetydlig liten vå i Göteborgs utkant har det, med hjälp af välvilliga donationer, rest sina egna murar i en vacker trakt

lyckliga barn, hvilkas lif delas mellan oskyldiga lekar och nyttig verksamhet i skol- och slöjdsalar, i trädgård och på åkerfält.

Detta nya hem, Johannesberg, invigdes 1881. Kort därefter hedrades fröken Carlbeck med *guldmedalj*, som, när nu en gång utmärkelser *skola* finnas, väl sällan eller aldrig blifvit bättre placerad.

Men hon har haft andra och större fröjder. Af de ofullkomliga varelser hon mottagit sitt hem ha flere kunnat bildas till verkliga dugande människor, hvilka med rörande tacksamhet äro fästa vid detta hem och vid henne, som öppnat det för dem. »Moster tycker om det eller det,» eller »moster blir ledsen, om jag gör det eller det,» äro inom denna krets de kärlekens maktspråk, som bestämma hvardagslifvets handlingar. Säker är också mosters gillande i arbetsväg mera för dem än de pris och hedersomnämningarnas deras slöjdsalster vunnit på flere utställningar både in- och utomlands.

Men att de ej finna moster själf tillräckligt hedrad med guldmedaljen, visas af en annan, som en af gossarne egenhändigt och med ganska stor talang graverat på en hittad blybit. Där stå både namn och årtal helt prydligt samt därunder, om jag minns rätt, en kvist — kanske en lager? Och så ligger kärleksverket i ett riktigt etui, som han också gjort själf...

En främling kan ej se denna enkla gifva utan rörelse. Hvad skall icke då »moster» känna. Att hon gömmer den som en skatt är säkert, liksom hon gömmer mångt annat minne af dessa små, som i sitt armod ej förstå, hur stora deras gifvor äro. Och så har nu Emanuella Carlbeck i sitt eget hem den där »märkvärdiga samlingen» af stackare, som väninnan en gång skämtade om. Svarade nu bara hemmets ekonomi mot dess kärlek, vore hon så lycklig hon någonsin kunde begära.

Men det vill någonting till att dagligen underhålla ett hushåll af nära hundra personer, och till denna siffra uppgår nu hemmets hela personal med lärarinnor, sköterskor och gårdsfolk, hvilka alla äro väl behöfliga, om det hela skall gå som det bör gå, omsorgsfullt och systematiskt.

Det årliga statsanslaget, som de senare åren varierat mellan 3,000—3,900 kronor, är ju icke stort; till detta kommer 1,000 kronor från det alltid mot anstalten utomordentligt välvilliga Skaraborgs läns landsting; vidare räntan af någon mindre donation och slutligen 12,000 kronor från de betalande barnen — hela den beräknade årliga inkomsten uppgående till ungefär 18,000 kronor om året.

Vill någon åtaga sig att för denna summa underhålla ett hundra personers hushåll så som hon underhåller sitt?

Utan att vara indiskret, kan man våga gissa, att hon mer än en gång har haft och har sina bekymmersamma stunder.

Praktiska vänner ha rådt henne att, som hemmet är betungadt af skuld, mottaga endast sådana barn, som betala och helst fullt. Ty många betala endast half afgift och andra åter en högst obetydlig. Ja, icke mindre än 17 frielever finnas där, för hvilka hon välvilligt öppnat sina dörrar, och som hon förhållit henne såsom en väninna. Det är hennes förstånd som rådgör henne att

hennes hjärta blöder vid tanken att släppa ifrån sig en enda af just dessa fattigaste, som alltid stått henne så nära. Och när hon ser, hvilka glädjande resultat som under årens lopp vunnits med dessa »förkastade», huru många af dem som blifvit nyttiga, verksamma, lyckliga varelser, hur skulle hon väl åt dem säga ett farväl, som kanske vore detsamma som ett förbi — ty ute i världen förbli de dock alltid oförstådda främlingar?

Tvärtom är hennes önskan — hennes sista och varmaste — att vid Johannesberg få bygga ett särskildt arbetshem, dit barnen vid lämplig ålder skulle få öfvergå, och där de skulle kvarstanna på den grund, att inkomsten af deras arbete till stor del skulle betäcka kostnaderna för deras underhåll. Det är det sista, det största hon tänker sig för sina kära.

Det är en djärf tanke, nästan en förmäten, skola kanske åter de kloka säga. När Johannesberg *nu* har svårt att bära sig, huru mycket mera *då*!

Om någon hade sagt, då fröken Carlbeck satt vid Nya varfvet med sina fyra elever, att hon en dag skulle i eget hem hysa 70 små, att hennes verksamhet skulle tilldraga sig välförtjänt uppmärksamhet, hedersbetygelser och statsunderstöd, skulle man äfven funnit denna tanke förmäten, och dock har allt detta skett — därför att Herren så ville; därför att saken var hans; därför att äfven dessa brutna knoppar, som kallas idioter, gömma i sig ett frö till högre utveckling; och slutligen därför kanske att hon, som med kärlekens hela värme arbetat för denna utveckling, skulle däri finna den enda lön hon begär.

Och skulle ej Herren äfven kunna leda till en god utgång hennes oegennyttiga önskan om ett arbetshem såsom en tryggad fristad för hennes skyddslingar? Kan han ej i varma hjärtan uppväcka lusten att till denna nya byggnad lägga en kraftig grundsten?

Sannerligen: för ett ädlare ändamål har sällan en känsla vaknat, en hand öppnats.

Ensam det, att fröken Carlbeck aldrig begärt något för egen del, att alla hennes önskningar och omsorger gällt dessa vanlottade små, som sökt skydd i hennes famn, borde väcka till lif den helt naturliga känslan att ekonomiskt understödja hennes trägna arbete, hennes, som för de elända öppnat sin dörr, när andra stängt sin, och sin famn, där andra vändt sig bort; hennes, som äfven bakom skuldran på det mest fula och förkrympta barn skymtar de spirande vingarne.

Hon har hela sin tid lefvat för dem, och säkert skall hon ända i det sista tänka på dem.

Men *då* skall hon för första gången ha en önskan äfven för sig själf, den att med ödmjuk tillit våga säga:

»Herre, här är jag och barnen, dem du mig gifvit hafver.»

Lea.

